

Prvotní hřích a problematika vědění v raně moderní Evropě

Peter Harrison

Ta filozofie, která nám byla předána od Adama není tím, co nás to učí. Učí nás tím to, co nám bylo předáno od hada. Protože již od prvotního hříchu je lidská mysl poněkud pohanská. To, společně s klamavostí našich smyslů, je tím, co přimělo lidstvo zbožňovat Slunce a doposud je univerzálním důvodem pro nepokoj lidské mysli a zkažení lidského srdce.

- Nicolas Malebranche¹

Bernard Fontenelle ve svém Éloge du Pere Malebranche, který přednesl před Pařížskou akademií věd 22. dubna 1716, převyprávěl příběh poněkud kontroverzního přechodu Nicolase Malebrancheho ke kartesianismu. Když ho jeho přátelé a kolegové kritizovali za jeho nově nalezenou přízeň k Descartovo ideám, Malebranche odpověděl otázkou: „Měl Adam dokonalé poznání?“ Kolegové se shodli, že ano. Malebranche odpověděl, že i on chtěl mít to dokonalé poznání, a že jeho pátrání po těchto znalostech nemohlo být naplněno následováním historických či kritických cest, kterými se vydali jeho kolegové, ale tím, že adaptuje postupy, které nabízí Descartes². Pro Malebrancheho byla Karteziánská metoda způsob jak v sedmnáctém století překonat limity upadlých intelektuálních možností potomků Adama, a tak znovu získat bájně encyklopedické znalosti prvního člověka.

Ambice obnovit Adamovo poznání byla častou motivací raně moderních filozofických projektů. Dříve v sedmnáctém století Francis Bacon ve svém díle Novum Organum psal, že lidská nadvláda nad přírodou, o kterou přišel Adam při zhřešení, mohla být částečně navrácena pomocí věd: „Protože lidstvo při zhřešení nebylo připraveno jen o svou nevinnost, ale zároveň o svou nadvládu nad božím dílem.“ Morální ztráty lidské rasy mohly být do jisté míry navráceny pomocí „náboženství a víry“, Adamovy ztracené vědomosti a nadvláda, která to umožnila, zase pomocí „umění a věd“³. Baconova představa této obnovené znalosti přírody během období, které (poněkud předčasně) nazýval „posledními dny“, jistě podstatně pomohla legitimizovat cíle a metody nové přírodní filozofie. Program Královské společnosti v Londýně od jejího vzniku roku 1660 vsuktu stál specificky na Baconovské rétorice obnovy těch lidských znalostí, kterých si jednou dopřával Adam. I když historikové, jako například Charles Webster, poukázali na to, jak mýtus perfektní originální filozofie motivoval snahy ke zlepšení vzdělání obecně, téměř žádná pozornost nebyla věnována způsobům, jak raně moderní pohledy na tento úpadek vědění přímo pomáhaly utvářet metody těch nových věd, ohraničily oblasti jejich zkoumání a dodaly argumentační střelivo proti tradičnímu vzdělávání⁴. Navíc většina komentujících následující Webstera, se limituje na Francise Bacona a Baconské ambice pozdějších reformátorů vědění v Anglii sedmnáctého století. V této práci navrhuju, že biblická narativa pádu lidstva hrála mnohem větší roli ve vývoji raně moderního vědění, jak v Anglii tak na Evropském kontinentu, než se dříve předpokládalo, a že různé strategie posouvání znalostí byly úzce spjaté s různými interpretacemi pádu a jeho

dopadu na lidskou mysl. Potvrdit tohoto tvrzení by vyžadovalo více rozsáhlé bádání, než mi dovoluje rozsah, tato práce navrhne několik předběžných úvah, které by takovou tézi podporovaly a ukáže, jak biblická narativa pádu lidstva přímo ovlivňovala epistemologické projekty sedmnáctého století a pomohla vzniku několika racionalistických a empiricistických řešení.

¹ Malebranche, *Search after Truth*, VI.ii.3, tr. and ed. Thomas M. Lennon and Paul J. Olscamp (Cambridge, 1997), 451.

² Malebranche, *Oeuvres de Malebranche*, ed. A. Robinet (20 vols.; Paris, 1958-68), XIX, 1000.

³ Bacon, *Novum Organum*, II.iii, in James Spedding, Robert Ellis, and Douglas Heath (eds.), *The Works of Francis Bacon* (14 vols.; London, 1857-74), IV, 247-48. Cf. Valerius Terminus, *Works* III, 222.

⁴ Charles Webster, *The Great Instauration: Science Medicine and Reform, 1626-1660* (London, 1975).